

VAKBLAD VOOR DIAKENEN

Diakonia

Zorgen over bezuinigingen

Diaken zijn met een verstandelijke beperking

Maatjesproject in Den Haag

24E JAARGANG, NUMMER 5 • OKTOBER 2011

**Kerk
in Actie**

 Protestantse
Kerk

Een hoop bezuinigingen

Misschien was u er wel bij toen er rond Prinsjesdag in Den Haag gedemonstreerd werd tegen de stapeling van bezuinigingen. In ieder geval was Kerk in Actie er namens u bij en namens al de mensen in kwetsbare posities die door de bezuinigingen het hardst getroffen lijken te worden.

Van veel diaconieën krijgen we signalen dat het aantal mensen dat te kampen heeft met financiële problemen toeneemt. Daarover schrijven de panelleden op pagina 16. Vast panellid Gert Leemkuil wordt eenmalig vervangen door collega-diaken Piet Swart in verband met ziekte. We wensen Gert beterschap!

Kerk in Actie heeft in het kader van de bezuinigingsplannen ook een Open Brief doen uitgaan naar het parlement waarin volksvertegenwoordigers worden opgeroepen om te handelen vanuit een besef van urgentie en ervoor te zorgen dat de positie van de armste en meest kwetsbare burgers niet verslechtert. Lees meer hierover op pagina 25.

Dit nummer is dikker dan gebruikelijk. De extra pagina's staan onder andere in het teken van het Maatjesproject Van de bank af in Den Haag. Dit project maakt deel uit van het landelijke project SchuldHulp-Maatje waarover we al eerder schreven in *Diakonia*. Want ook in Den Haag is de toename van het aantal mensen met financiële problemen merkbaar.

Maar gelukkig is er ook hoop. De collecte Binnenlands Diaconaat staat in het teken van hoop voor mensen die dakloos zijn en ook de Landelijke Diaconale Dag staat dit jaar in het teken van hoop. Weet u van harte uitgenodigd op 19 november in de Jaarbeurs. Er staat u een hoop te wachten!

Bij deze *Diakonia* vindt u de folder *Diaconaat op de kaart*. Spelenderwijs brengt u als diaconie in kaart wat u allemaal doet en wat u misschien anders wilt. Een handig instrument dus.

Henny Nagelhout
eindredacteur

Inhoud

- 4 **DE VERBINDING**
"Ik ben heel behulpzaam"
- 7 **KLEURRIJK**
Een nieuw thuis voor straatkinderen
- 8 **UIT DE PRAKTIJK**
Kerstpakkettenactie in Alphen aan den Rijn
- 10 **ACTUEEL**
Omgaan met eenzaamheid
- 11 **MARKTPLEIN DIACONAAAT**
Open brief over honger in Afrika
- 12 **OP DE STOEP BIJ**
Aad van der Tas uit Utrecht
- 14 **UIT DE PRAKTIJK**
Diaconale uitzendkrachten
- 16 **1 VRAAG, 3 DIAKENEN**
Krijgt de diaconie signalen dat er mensen in de knel komen door de bezuinigingsmaatregelen van het kabinet?
- 17 **MINICURSUS**
Duurzaamheid als diaconale opdracht
- 19 **COLLECTE**
Hoop doet leven
- 20 **ACHTERGROND**
Andere diakenen ontmoeten
- 21 **DE VERBINDING**
Op eigen benen sta je met z'n tweeën
- 24 **ACTUEEL**
Het uur van de waarheid
- 25 **BERICHTEN**
- 28 **AMBASSADEURS VAN DE HOOP**

Bij de voorplaat
Hessel Falkena is diaken. En hij is verstandelijke beperkt. Kan dat? Ja, dat kan zeker, vinden ze in Beetsterzwaag. Hoe dat er daar precies aan toegaat leest u op pagina 4 en verder.

Foto: Alex J. de Haan

4

Kerstpakkettenactie
in Alphen aan den
Rijn

8

Omgaan met
eenzaamheid

10

14

17

Hoop doet leven

19

COLOFON

Diakonia, vakblad voor diakenen, 24e jaargang, nr. 5, oktober 2011
Tijdschrift voor hen die plaatselijk actief zijn op diaconaal gebied.

UITGEVER

Diakonia verschijnt zesmaal per jaar en is een uitgave van de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland voor het diaconale programma van Kerk in Actie. Kerk in Actie is het missionaire en diaconale werk in binnen- en buitenland van de Protestantse Kerk in Nederland. Delen van dit werk worden uitgevoerd mede namens tien oecumenisch georiënteerde kerken en organisaties in Nederland.

REDACTIERAAD

Sjon Donkers, Cor van Groningen, Teus Hubert, Henk van IJken, Martin Joosse (voorzitter), Ellen van der Kemp (bureauredactie), Henny Nagelhout (eindredacteur), Jan Ritman, Irene Stok, Carla van der Vlist (hoofdreducteur), Beppie van der Waal.

OPMAAK EN DRUK

Ontwerp: Reprovinci, Schoonhoven
Opmaak: Interface Communicatie B.V., Ede
Druk: Koninklijke BDU, Barneveld

ADMINISTRATIEADRES

Adressen- en periodiekenadministratie,
Postbus 8504, 3503 RM Utrecht,
telefoon: (030) 880 17 25,
fax: (030) 880 15 84,
e-mail: abonnementen@pkn.nl

REDACTIEADRES

Postbus 456, 3500 AL Utrecht,
tel. (030) 880 17 90,
fax (030) 880 14 57,
e-mail: diakonia@kerkinactie.nl

ABONNEMENTEN

De abonnementsprijs bedraagt bij
- de eerste vier abonnementen à € 12,70;
- vijf t/m negen abonnementen à € 9,62 (25% korting);
- tien abonnementen en meer à € 7,52 (40% korting).
Losse nummers kosten € 2,50 per stuk.

GESPROKEN DIAKONIA

Diakonia is ten behoeven van visueel gehandicapten ook verkrijgbaar in gesproken vorm op daisy-cd's. Voor een abonnement of een proef-cd kunt u terecht bij de CBB, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. (0341) 56 54 99. Daar kunt u ook informatie krijgen over de uitgave in brailleschrift.

WEBSITE

www.kerkinactie.nl

ISSN 0167 - 1472

**Kerk
inActie**

▲ Foto: Alex J. de Haan

Diaken Hessel Falkena uit Beetsterzwaag:

“Ik ben heel behulpzaam”

Hessel Falkena is diaken. Dat is op zich niet heel bijzonder. Maar Hessel is wel bijzonder. Hij heeft een verstandelijke beperking. Desondanks werd hij in januari 2010 tot diaken bevestigd. Of misschien is het beter om te zeggen dankzij, want Hessel is diaken in de diensten die in het Trefpunt gehouden worden van De Wissel, de locatie waar Hessel samen met andere mensen met een verstandelijke beperking woont.

Tekst: Ellen van der Kemp

Eigenlijk is Hessel diaken en ouderling tegelijk, want hij is de enige ambtsdrager naast de predikant tijdens de dienst. “We beginnen met een consistoriegebed”, vertelt Hessel als hem gevraagd wordt wat hij allemaal doet. “Daarna geef ik een hand aan Annemarie (Geestelijk Verzorger en voorganger in het Trefpunt, red.). Ik collecteer en deel muziekinstrumenten uit, en bij het Avondmaal deel ik het brood en de druivensap uit.”

Cadeaus uitdelen

Over de vraag wat hij het allerleukste vindt aan het diaken-zijn hoeft Hessel niet lang na te denken: de cadeautjes uitdelen. Alle bewoners van De Wissel krijgen een cadeautje van de dienst Geestelijke Verzorging als ze jarig zijn en Hessel mag die cadeaus aanbieden. Hessel draagt ook gebedsintenties aan. Voordat er gebeden wordt, vraagt de voorganger of er nog mensen zijn voor wie in het bijzonder gebeden moet worden. Hessel steekt dan altijd zijn vinger op. Als er iemand ziek is of als iemand verhuist, dan noemt hij dat. En hij assisteert de voorganger bij de preek. Omdat de meeste bezoekers van de vieringen meer- of minder gehandicapt zijn, legt de nadruk in de viering op de zintuiglijke beleving: Proeven, zien, ruiken en voelen.

Jonge konijnen

Het hoogtepunt het afgelopen jaar was het binnendragen van de paaskaars. Dat was een bijzondere gebeurtenis. De dienst was extra feestelijk vanwege Pasen. Voor-

▲ Foto: iStock

ganger Annemarie vertelt als inleiding op het Bijbelverhaal altijd een verhaal, al dan niet zelf bedacht, dat zich afspeelt op het terrein van De Wissel. Ze doet dat om de identificatie door de bewoners met de hoofdpersoon van het verhaal te vergroten. Dit keer ging het over een konijntje dat overleden was, maar gelukkig was dat niet het einde van het verhaal, want het konijn had jonge konijntjes achtergelaten. Op dat moment in het verhaal kwam Hessel binnenlopen met een mand met jonge konijntjes. Alle aanwezigen konden even de konijntjes aaien of, als dat niet ging, een stukje stof dat aanvoelt als een jong konijn.

Trots

Af en toe tikt Hessel de grond aan. Dat is een kenmerkende eigenschap van hem. Waarom is hij diaken geworden? Hessel: “Ik hielp altijd al in de dienst mee. Ik ben heel

behulpzaam. Met de bevestiging is wat ik doe officieel geworden.” Hessels vader is ook diaken. “Dat vind ik heel mooi, dat we nu allebei diaken zijn. Mijn vader is heel erg trots op mij.” Hessel is er bijna iedere zondag. Hij gaat wel eens naar zijn ouders, dan is hij niet in het Trefpunt. “Maar dan zeg ik af”, zegt Hessel.

“Iedereen vond het een goed idee om Hessel te bevestigen”

Het idee om Hessel Falkena (zie pagina 5) te bevestigen tot diaken komt van predikant Annemarie Klomp-Hogeterp. Zij is Geestelijk Verzorger bij Talant. Ze ging naar de kerkenraad van de Protestantse gemeente Via Pacis en legde de vraag daar neer. “Men vond het leuk en bijzonder. Er was niemand die bezwaar had.”

Tekst: Ellen van der Kemp Foto's: Meindert Jan Brandsema

Annemarie tikt op een klankschaal. “Mooi is ie, hè? Ik kreeg ‘m namens de cliënten van Talant door Hessel aangeboden toen ik hier kwam werken. Dat was onze eerste ontmoeting. We kunnen goed met elkaar opschieten. Hessel helpt mij bij de diensten. Soms vergeet ik wel eens wat, maar dan herinnert Hessel mij eraan. Hessel is een diaken in hart en nieren, daarom was het logisch om hem te bevestigen.”

Goede bekende

Johan van den Berg is diaken in de protestante gemeente Via Pacis in Beetsterzwaag- Olterterp. Hij kent Hessel al lang. “Hessel is gemeentelid van onze kerk. Toen hij nog bij zijn ouders woonde,

▲ Johan van den Berg

kwam hij vaak in de kerk. Hij is dus een goede bekende van ons. Dat maakte misschien ook dat iedereen het een goed idee vond om hem te bevestigen als diaken.”

“Hessel is door Annemarie bevestigd als diaken met een bijzondere opdracht”, legt Johan uit. “De bijzondere opdracht is scherp omschreven. Hij is alleen diaken in het Trefpunt, dus niet in de dorpskerk. Dat scheelt misschien wel. Het Trefpunt functioneert zelfstandig. Officieel maakt Hessel deel uit van de kerkenraad en de diaconie, maar hij is vrijgesteld van vergaderingen. Eén keer per jaar komt hij met Annemarie naar de kerkenraad om te vertellen hoe het gaat in het Trefpunt.”

Contact

Er is veel contact tussen de gemeente Via Pacis en Talant. “We hebben kerkvrijwilligers die ervoor zorgen dat cliënten naar de kerkdienst kunnen. In het verleden hadden we ook een ouderling met bijzondere opdracht voor Talant. Nu is er een contactpersoon (Janny). Sinds twee jaar is Annemarie Geestelijk Verzorger. Zij heeft het contact nieuw leven ingeblazen. Voor die tijd was het contact wat verwaterd. Eens in het jaar sluiten op zondag de deuren van de kerk en vieren we met z'n allen de dienst in het Trefpunt.” Annemarie: “Iedereen is natuurlijk het hele jaar door welkom in het Trefpunt. En de cliënten van Talant zijn natuurlijk

▲ Annemarie Klomp-Hogeterp

ook welkom in de dorpskerk. Maar ieder gaat toch meestal naar zijn ‘eigen’ ruimte. Daarom is het goed om zoiets te organiseren. Er komen ook wel jonge gezinnen met kleine kinderen hier naar toe.”

Volgens Annemarie zijn er op nog een paar plekken in Nederland diakenen met een verstandelijke beperking. Vanuit de media was er veel aandacht voor de bevestiging van Hessel. De Evangelische Omroep maakte een televisiereportage. Maar van andere zorginstellingen of kerken was er tot nu toe weinig belangstelling. Misschien komt dat nog, wie weet. Hessel, Annemarie en Johan kunnen er in ieder geval prachtig over vertellen.

Een nieuw thuis voor straatkinderen

Katwe is één van de sloppenwijken van Kampala, de hoofdstad van Uganda. KAYDA (Katwe Youth Development Association) is een organisatie die wordt geleid door een aantal gedreven mensen die zich met hart en ziel inzetten voor de straatkinderen in Katwe. Ze bieden deze straatkinderen een slaappleats, geborgenheid, onderwijs, naailessen en les in houtbewerking om hiermee later meer kans op een beter betaalde baan te krijgen. Kayda krijgt financiële steun van Kerk in Actie (Kinderen in de Knel).

▲ De wijk Katwe ligt vlakbij het centrum van Kampala. In het centrum wonen en werken de rijke mensen. De huisjes in Katwe steken schril af tegen de flatgebouwen. Ze staan dicht bij elkaar en zijn niet allemaal even stevig. Iedereen heeft zelf een huisje gebouwd. De meeste mensen hebben geen elektriciteit, want dat is duur. Water halen ze bij de pomp. De gebouwen van Kayda zijn gelukkig van echte bakstenen gebouwd en de daken lekken niet.

▲ John, Joweria en Dennis wonen alle drie bij Kayda. De moeder van John is overleden, zijn vader slaat hem als hij dronken is. Daarom liep hij van huis weg. Joweria is net als John 11 jaar. Haar vader is overleden en haar moeder is vaak ziek. Haar moeder is te arm om voor haar en haar vier broers en zussen te zorgen. Kayda zorgt ervoor dat ze naar school kunnen, te eten krijgen en een dak boven hun hoofd hebben.

Vraag of de Kids Express langs kan komen

Dit project wordt ook uitgelicht in de Kids Express van JOP, het jeugdwerk van de Protestantse Kerk in Nederland. Scholen en kerken kunnen de Kids Express uitnodigen om bij hen langs te

▼ Dennis is 10 jaar oud. Zijn ouders zijn overleden. Zijn oom wil wel voor hem zorgen, maar zit zelf zonder werk thuis. Daarom woont hij bij Kayda. Alle kinderen die bij Kayda wonen gaan naar school. Sommige kinderen zijn nog nooit naar school geweest of het is al heel lang geleden. Voor hen is het te moeilijk om naar een gewone school te gaan. Zij krijgen daarom bij Kayda zelf les in taal en rekenen.

komen. De Kids Express bestaat uit vijf caravans waarin diverse thema's behandeld worden. Ze toeren tot en met 2013 door heel Nederland. Kijk op www.kids-express.nl.

40dagentijdcampagne

Dit project zal ook centraal staan in de komende 40dagentijd-campagne. De projecten en materialen van de Kerk in Actie-projecten in de Kids Express zijn te vinden onder: www.kerkinactie.nl/scholen.

Kerstpakkettenactie in Alphen aan den Rijn

“Het is een praktische manier van delen”

Greet den Dulk en Janny de Graaf maken beiden deel uit van het Diaconaal Platform Alphen aan den Rijn. Bij een kop thee vertellen ze over de jaarlijkse kerstpakkettenactie en de organisatie daarvan.

Tekst: Ellen van der Kemp Foto's: Hedske Vochteloo/Alphen CC

Kerkcentrum De Bron staat pal naast winkelcentrum De Ridderhof in Alphen aan de Rijn, het winkelcentrum waar op 9 april de schietpartij plaatsvond. De protestantse gemeente en de katholieke parochie die gehuisvest zijn in De Bron besloten direct na het incident hun deuren open te zetten voor mensen die behoefte hadden aan een ruimte om stil te zijn of aan een pastoraal gesprek.

Ook het Diaconaal Platform Alphen aan den Rijn (DPA), waarin veel kerkelijke gemeentes vertegenwoordigd zijn, bood direct hulp aan gedupeerden van de schiet-

partij, zoals winkeliers die hun omzet zagen dalen en mensen met een uitkering die elke dag voor ziekenbezoek naar het ziekenhuis in Leiden moesten reizen. Maar over het schietincident gaat dit artikel niet, het gaat over de kerstpakkettenactie die het DPA dit jaar voor de vierde keer organiseert.

Twee pakketten of niets

“De kerstpakkettenactie is ooit ontstaan uit het idee dat sommige mensen met Kerst twee pakketten ontvangen en anderen niets. We vroegen mensen met twee pakketten om er een te schenken aan mensen die het minder hebben”, vertelt Greet den Dulk. “We vragen kerkmensen producten te geven voor pakketten die we zelf samenstellen. Gedurende twee weken in de periode voor Kerst kunnen zij de producten bij ons inleveren en daar wordt op grote schaal gehoor aan gegeven.”

“We kregen het afgelopen jaar veel praktische middelen binnen, zoals rijst en pasta. Daar waren we erg blij mee”, zegt Janny. In haar praatje in de kerk vertelde ze dat ze had gedroomd dat ze alleen potten met doperwten binnenkreeg, maar zo ging het gelukkig niet. “Het aanbod was heel gevarieerd. En er bleven maar spullen komen. We ontvingen ook cadeaubonnen.”

Adressen

Het is wel een hele organisatie zo’n kerstpakkettenactie, geven de twee dames toe. Je moet niet alleen aan producten en vrijwilligers zien te komen, er zijn ook bezorg-

adressen nodig. Hoe komen ze daaraan? “Dat is nog niet zo gemakkelijk. Vooral het eerste jaar niet”, zegt Greet. “De gemeente geeft geen adressen door in verband met de privacy. We krijgen wel adressen van maatschappelijke instellingen. Sinds de actie meer bekendheid kreeg, ontvangen we ook steeds meer adressen via via. En omdat het nu de vierde keer is dat we het organiseren, hebben we al een behoorlijk bestand opgebouwd, dat we overigens ieder jaar weer op actualiteit controleren.”

“De deelnemende kerken hebben ook allemaal een eigen bestand met adressen, maar die gebruiken we niet voor deze actie”, vult Janny aan. “Binnen de protestantse gemeente deden we al langer kerstpakkettenacties en dat blijven we ook doen. Mensen die bij onze diaconie bekend zijn, ontvangen van de kerk een pakket, want het is goed om dat lijstje te blijven houden. Het is meteen een moment om te vragen hoe het gaat. De grote kerstpakkettenactie van het DPA staat daar los van.”

Geen criteria

Het kerstpakkettenbestand van het DPA bedroeg vorig jaar tweehonderd adressen. Janny: “Het zijn voornamelijk alleenstaande vrouwen met kinderen en mensen die al lange tijd van een uitkering leven. We hebben geen criteria voor de ontvangers. Iemand krijgt een pakket als een ander denkt dat het nodig is. Maar één keer weigerde iemand een pakket omdat hij vond dat hij het niet nodig had.”

Bij de adressen staat de gezinsamenstelling vermeld. Dat is handig voor de 'inpakker', want die kan elk pakket op maat maken. Als de producten binnenkomen, worden ze gesorteerd. De inpakker stelt zelf een pakket samen. Daardoor is elk pakket anders. Een gezin met kleine kinderen krijgt een ander pakket dan een alleenstaande man.

Speelgoed en boeken

"Elk jaar wordt de deelname breder", zegt Janny "Zowel wat de ontvangers van de pakketten als de gevers betreft. Dat komt doordat we meer bekendheid gekregen hebben. Er doen ook steeds meer middenstanders mee. Dat is erg leuk, want daardoor kregen we vorig jaar bijvoorbeeld ook speelgoed en boeken binnen. We ontvingen daar veel positieve reacties op. Een vrouw zei: nu heb ik iets om aan mijn zoon cadeau te geven."

Geen structurele hulp

Helpt zo'n actie die maar eens per jaar plaatsvindt wel? "Het is niet ons doel om structurele hulp te bieden", legt Greet uit. "Daarom is dit juist een geschikte actie. Mensen krijgen iets extra's. De burgerlijke gemeente moet structurele hulp bieden, want er is een wettelijke zorgplicht. Als diaconieën kunnen we tijdelijk bijspringen, mensen doorverwijzen en op weg helpen." Janny: "Door de kerstpakkettenactie komen we soms wel mensen op het spoor die hulp nodig hebben. Je ontvangt signalen. Elke keer ben ik weer onder de indruk van de mensen die het lukt om van zo weinig middelen rond te komen in deze tijd waarin de verleidingen zo groot zijn. Ze krijgen met dit pakket als het ware een schouderklopje."

Vrijwilligers

Het afgelopen jaar werkten maar liefst 35 vrijwilligers mee bij het inpakken en bezorgen van de pakketten. "Het is geweldig dat mensen in die drukke tijd voor Kerst tijd willen vrijmaken. Toen we ze na afloop een presentje wilde geven als bedankje, meldden ze zich allemaal spontaan weer aan voor het komende jaar.

De actie raakt een snaar bij mensen. Veel mensen die vinden dat ze het goed hebben, zien hier een mogelijkheid om concreet iets te

doen voor een ander. Het is een mooie gelegenheid en een praktische manier om te delen."

Tips

Voor gemeenten die ook een kerstpakkettenactie willen organiseren hebben de inmiddels ervaren vrouwen nog wel wat tips. "Zoek samenwerking met de plaatselijke krant. Onze lokale krant Alphen CC plaatst elk jaar onder andere een gratis oproep voor het inleveren van producten. Dat heeft de actie veel bekendheid gegeven. Begin in je eigen kerk, maar zoek ook contact met andere kerken, bijvoorbeeld via een diaconaal platform. Vorm een werkgroep en ga op zoek naar vrijwilligers. Je hebt bijvoorbeeld iemand nodig die artikeltjes schrijft voor de kerkbladen en de lokale media. Dat moet je op tijd doen, want bladen hebben een productietijd. De oproep in de kerken voor producten moet je niet te lang van te voren doen, anders vergeten

mensen het weer. Betrek lokale bedrijven erbij, maar bedenk ook dat je niet meteen groot hoeft te beginnen."

In september heeft de eerste vergadering voor de kerstpakkettenactie van het DPA alweer plaatsgevonden. Greet: "We spraken over onze zoektocht naar een geschikte opslag- en inpakruimte voor twee weken. Waar het liefst ook nog goed geparkeerd kan worden. We hadden het ook over welke diaconie dit jaar garant wil staan voor de dozen. Elke doos kost een euro, dus we hebben 200 euro nodig. Het overige materiaal, zoals plakband en scharen, komt meestal uit privé-voorraden. Tot slot overlegden we over cadeaubonnen, want we hebben daarvoor al een grote sponsor binnen, het VSB-fonds."

Ellen van der Kemp is freelance journaliste.

Omgaan met eenzaamheid

Eén op de tien Nederlanders geeft aan zich eenzaam te voelen. Dat is een enorm aantal. We denken daarbij al gauw dat het gaat om ouderen, maar eenzaamheid komt in alle lagen van de bevolking voor, onder ouderen en jongeren. Eenzaamheid wordt gezien als een groot maatschappelijk probleem. Veel mensen hebben niemand op wie ze kunnen terugvallen of met wie ze iets persoonlijks kunnen delen. Het treft mensen in hun welzijn en heeft effect op hun gezondheid.

Tekst: Willy Meijnhardt

Van 22 september tot en met 1 oktober vindt de Week tegen Eenzaamheid plaats. Deze wordt georganiseerd door de Coalitie Erbij. Bij de Coalitie zijn verschillende organisaties aangesloten, waaronder de Raad van Kerken. In deze week wordt er speciaal aandacht gevraagd voor eenzaamheid door voorlichting en informatie over de aanpak van eenzaamheid. Het doel van de Coalitie Erbij is om eenzaamheid te verminderen.

Wat is eenzaamheid?

Elk mens kent momenten van eenzaamheid. Maar wat is eigenlijk eenzaamheid? Eenzaamheid wordt wel omschreven als een onplezierig gemis aan goede sociale relaties. Als mensen minder contacten hebben dan ze zouden willen. Het kan ook gaan om een verlangen naar kwalitatief betere contacten. Vaak komen deze twee vormen van eenzaamheid tegelijk voor. Maar waarom voelt de ene mens zich sterk eenzaam en heeft de ander in een vergelijkbare positie daar veel minder last van?

Eenzaamheid is een zeer persoonlijke ervaring en kent vele oorzaken. Soms worden mensen eenzaam na een ingrijpende gebeurtenis, zoals een echtscheiding of het overlijden van een partner. Ook gezondheid is een belangrijke factor voor een goed sociaal leven. Niet alleen lichamelijke beperkingen kunnen iemand doen vereenzamen, de geestelijke gezondheid speelt ook mee. Niet iedereen heeft de sociale vaardigheden om een bevredigend sociaal leven op te bouwen. Ook maatschappelijke factoren kunnen bijdragen aan vereenzaming, bijvoorbeeld een sterke daling van het inkomen, schuldenproblematiek of een ongewenste woonsituatie.

U zult als diaken in contact komen met mensen die zich eenzaam voelen. Mensen die door allerlei oorzaken in een sociaal isolement zijn geraakt en niemand hebben om te praten over hun persoonlijke gevoelens. Wij voelen ons in die contacten soms machteloos. Wij kunnen de

➤ Op de Landelijke Diaconale Dag op 19 november kunt u in de workshop Omgaan met eenzaamheid kennis maken met de cursus. Allereerst wordt er gekeken naar wat eenzaamheid precies is. Wat kunnen we doen voor mensen die eenzaam zijn? En ... wat kunnen mensen die eenzaam zijn zelf doen?

eenzaamheid van mensen niet oplossen maar wellicht wel verminderen.

Cursus omgaan met eenzaamheid

Kerk in Actie heeft met dat doel een cursus ontwikkeld met hulp van al eerder uitgeprobeerde methoden. In die cursus wordt stilgestaan bij de persoonlijke ervaringen van eenzaamheid om van daaruit te kunnen begrijpen en te leren wat er kan spelen in het leven van anderen. Deelnemers leren aan de hand van het analyseren van het sociale netwerk, hoe dit netwerk versterkt kan worden en mensen opnieuw kunnen worden opgenomen in sociale verbanden zoals familie, buurt en kerk.

De cursus Omgaan met eenzaamheid is aan te vragen via het Protestants Centrum voor Toerusting en Educatie, mail: toerustingeneducatie@pkn.nl, tel. (030) 880 15 58.

Willy Meijnhardt, projectmanager Kerk in Actie diaconaat en zorg

▲ Foto: Jaap de Jager/Kerk in Actie

Marktpllein:

Open brief over honger in Afrika

Ds. Lydia Veerman-van Dijk, predikant van de protestantse gemeente Wommels, en haar man Ebe

Veerman verzochten de redactie om de bijgaande brief te publiceren in Diakonia. Om een oude discussie

nieuw leven in te blazen binnen de gelederen van diaconieën.

Open brief aan alle diaconieën

Een week geleden werd er in onze kerk gecollecteerd voor noodhulp aan de Hoorn van Afrika. Deze collecte zal ongetwijfeld in heel het land gehouden zijn. De kerkdienst viel in het midden van de zomervakantieperiode. Er waren weinig bezoekers. De opbrengst van de collecte zal dus niet hoog zijn geweest.

De nood in Afrika is hoog. Dagelijks sterven er mensen van de honger. Het was dus geheel terecht dat de collecte van vorige week bestemd was voor noodhulp aan Afrika. Daarnaast mogen we hopen dat de leden van onze kerk een extra gift doen via giro 555. Het zijn giften van privépersonen, midden in de vakantieperiode. Het is te verwachten dat het resultaat van de diverse inzamelingen een druppel op de gloeiende plaat zal zijn.

Eén en ander doet ons afvragen, of er nog meer mogelijk is.

Bijna alle gemeenten binnen de Protestantse Kerk in Nederland hebben zelfstandige diaconieën. Het is algemeen bekend dat veel diaconieën beschikken over aardig wat vermogen. Met dit geld wordt zorgvuldig omgegaan. Er kan altijd een tijd aanbreken waarin mensen het financieel moeilijk krijgen en dan heeft de diaconie geld om hen te helpen. Wij hebben zelf voldoende gemeenteavonden meegemaakt waar discussie werd gevoerd over het diaconale geld. Met altijd als conclusie: laten we zuinig zijn op ons geld, voor het geval dat we het een keer nodig hebben.

De wereld waarin wij leven is groter geworden. Wij zijn niet alleen leden van de plaatselijke gemeente, maar leden van de wereldwijde kerk: het Lichaam van Christus. Onze naasten zijn niet alleen de mensen om de hoek, maar ook de mensen ver weg. Het geld dat we hebben, kunnen we bewaren voor de toekomst. Maar op dit moment is de nood zo hoog, dat honderdduizenden mensen worden bedreigd met de hongerdood. Kinderen worden hongerend achtergelaten in de wildernis omdat de familie verder moet trekken op zoek naar eten. Waarom wachten op de toekomst van een economische crisis om mensen te helpen met de aanschaf van een wasmachine, terwijl nu mensen dood gaan van de honger? Tegen de

tijd dat er geld nodig is om onze naasten om de hoek te helpen, moeten we kunnen vertrouwen op de goedheid van mensen die op dat moment kunnen bijdragen wat nodig is.

▲ Foto: Paul Jeffrey/ACT Alliance

Diaconaal geld is er om te gebruiken op het moment dat het nodig is, en niet om langdurig te bewaren. Misschien mogen wij u verwijzen naar de gelijkenis van de talenten in Matteüs 25: 14-30. Het geven van een bijdrage aan mensen is een manier om geld te vermenigvuldigen. Wie een bijdrage geeft, zorgt ervoor dat levens van anderen en hun financiële mogelijkheden tot bloei kunnen komen.

Voorstel

Ons voorstel is dat de diaconieën die beschikken over vermogen, 5 tot 10 % van hun vermogen ter beschikking stellen voor **water en voedsel**. Tien procent is de bijbelse norm van het geven van giften, en vijf procent is in veel kerken een norm voor de vrijwillige bijdrage. Iedere diaconie kan zelf bepalen welk bedrag passend is. Alleen de rente gebruiken zal onvoldoende zijn omdat de rente nu laag is. Wanneer alle diaconieën met vermogen hun geld bij elkaar leggen, zal er een groot bedrag beschikbaar zijn. Dit geld kan door de Protestantse Kerk gebruikt worden om zelf de mensen te helpen. Dankzij Kerk in Actie beschikt de kerk over vele netwerken ter plaatse om de mensen in het getroffen gebied te helpen. Met het vele geld zouden de mensen zelfs vanuit de lucht geholpen kunnen worden. Hiermee wordt de kerk een zelfstandige partner die samen met de andere organisaties noodzakelijke hulp ter plaatse biedt. Een partner, die dan zo serieus genomen moet worden dat haar hulpverlening eventueel ondersteund kan worden door een vredesmacht.

Laten we staan als kerk van Jezus Christus voor onze medemensen in acute nood. De honger is te groot om stil te zitten en te wachten. Protestantse Kerk in Nederland, onderneem actie!

➤ Hart voor de naaste in nood

Het echtpaar Veerman overhandigde de oproep op 9 augustus aan synodevoorzitter Verhoeff. Hij benadrukte de zelfstandigheid van de plaatselijke diaconieën, maar nam dankbaar kennis van dit initiatief. "In

uw woorden en oproep hoor je het hart voor de naaste in nood kloppen. Dat is bemoedigend. Als Protestantse Kerk zijn we via Kerk in Actie heel nauw bij de actie van de Samenwerkende Hulporganisaties (SHO) betrokken. Het SHO-actiecentrum bevindt zich nu in

ons eigen Landelijk Dienstencentrum en wij zijn blij met activiteiten die bijdragen aan hogere opbrengsten voor giro 555 zodat we meer mensen kunnen helpen. Daarom draag ik ook uw oproep een warm hart toe."

Aad van der Tas uit Utrecht

Aad van der Tas is diaken in de Utrechtse Domkerk. Voedsel en maaltijden zijn een rode draad in zijn leven. Ze inspireren hem in zijn betaalde werk én in zijn werk als diaken.

Tekst: Irene Stok Foto: Johanne Boot

Aad van der Tas begon als 16-jarige de bakkerijopleiding in Wageningen. Hij werd opgeleid tot technisch ondersteuner voor bakkersproducten. In die tijd ontwikkelde zijn politieke bewustzijn. In de weekenden ging hij naar huis, naar het gereformeerde nest in Zoetermeer. In zijn geboortedorp werd hij actief in de Wereldwinkel en in de gereformeerde jongerenvereniging *Credo*. "Daar is bewustwording van wat er om je heen gebeurt in de wereld, begonnen", vertelt hij.

Na zijn opleiding ging hij werken als bakkerijtechnoloog. Hij ontwikkelde en ondersteunde het technische proces voor het maken van bakkerijgrondstoffen. Daarna ging hij aan de slag als technoloog op een afdeling Product en Proces, ontwikkeling sauzen. Voor zijn werk ging hij in Utrecht wonen. "In Zoetermeer was ik al intensief met de Wereldwinkel bezig. In Utrecht werd ik actief in de landelijke werkgroep van de Wereldwinkel. Daar komt mijn belangstelling voor de Derde Wereld vandaan."

In Utrecht kwam Aad in de Domkerk terecht. Wat sprak hem daar aan? "De mensen die daar komen en een gemeenschap vormen. En de manier van vieren. Het Citypastoraat Domkerk is een liturgische gemeente, dat wil zeggen dat de liturgie volgens een redelijk vast stramien verloopt. Kerkmuziek heeft volgens de traditie hier een belangrijke plaats. Er zijn een cantor en een organist in dienst en al 25 jaar is er iedere zaterdagmiddag

een gratis kerkmuziekconcert. In de Dom is ruimte voor verschillende manieren van omgaan met theologie en vragen. Het is prettig om er te zijn, iedereen is welkom, ook al word je louter aangesproken door een lied, een gebed of door een paar woorden."

Fair Trade in de kerk

In de jaren zeventig is dominee Van der Werf het Citypastoraat in Utrecht rond de Dom gestart. Er ontstonden diaconale werkgroepen en nieuwe vormen van liturgie. "Dominee Van der Werf hechtte waarde aan diaconaat en de wereld. Er waren allerlei werkgroepen die bijeenkomsten organiseerden waar wel honderd mensen op afkwamen. Er waren werkgroepen Oost-Europa, mensenrechten, werelddiaconaat en stadsdiaconaat."

Aad werd actief in de werkgroep Werelddiaconaat. "We houden ons de laatste jaren bezig met Fair Trade en duurzaamheid. Een jaar of zeven geleden zijn we in de 40-dagentijd, als concrete invulling van het thema 'voedselzekerheid', met de Domtienaers na afloop van de dienst Fair Trade-producten gaan verkopen. Dat gebeurt nog steeds. Het is ook heel concreet. Boeren daar krijgen een fatsoenlijke prijs voor hun producten. En vanuit de gemeente is er nog steeds belangstelling voor. Naast de maandelijkse verkoop wordt er in de Domkerk Fair Trade-koffie geschonken.

In juni deed de Domkerk mee aan het stadsprogramma van de culturele zondag, over duurzaamheid in

de stad. Na de stad Utrecht (*Fair Trade*-gemeente) kreeg het Citypastoraat die dag het certificaat *Fair Trade*-kerk. "Het is nu belangrijk na te denken over hoe we duurzaamheid verder kunnen uitbreiden in het Citypastoraat Domkerk."

Brood delen in de kerk

Vier jaar geleden werd Aad gevraagd of hij diaken wilde worden. Daar moest hij wel even over nadenken. Hij heeft 'ja' gezegd. "Het is een grote organisatie. Het is goed als je gewoon op een gegeven moment verantwoordelijkheid neemt om in het bestuur van de kerk te gaan zitten. Je probeert het diaconale aspect in de dienst en de gemeente duidelijk aanwezig te laten zijn."

De diakenen in het Citypastoraat hebben een duidelijke taak in de zondagse vieringen. Aad is enthousiast: "Iedere zondag vieren we Avondmaal. Daarbij hebben de diakenen een duidelijke rol. In de Dienst van de Schrift spreekt een diaken het zelf opgestelde smeekgebed uit. Na de preek verplaatst de dienst zich naar de avondmaals-tafel. De gemeenteleden blijven zitten, maar de diaken en ouderling nemen de wijn en het brood en samen met de predikant lopen zij naar het 'hoogkoor' voor de Dienst van de Tafel. Intussen zamelen collectanten de gaven in. De diaken staat met de schaal klaar voor de collectezakken. Daarna volgen de voorbeden en het Avondmaal. Na het tafelgebed breekt de diaken brood en schenkt wijn. Vervolgens geeft hij het brood en de wijn aan

de predikant. Deze geeft het weer aan de diaken en de andere ambtsdragers. Hierna ontvangt de gemeente brood en wijn. Voor Aad is het Avondmaal: "Oefenen in delen, delen met elkaar."

Iedere woensdagavond is er een vesper in de Domkerk. In de 40-dagentijd zijn er voorafgaand hieraan sobere vegetarische maaltijden, als het kan van Fair Trade- of biologische producten. De verschillende werkgroepen uit de Domkerk verzorgen deze maaltijden. Aad werkte een aantal jaren geleden mee aan de organisatie van een wereldmaaltijd. Er werd gekookt met streekproducten uit een biologische tuin en door mensen die een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt. "In de Domkerk is daar ruimte voor. We zijn er een hele tijd mee bezig geweest en dan is het spannend of het loopt."

Duurzaam leven en de crisis

Duurzaam leven is iets wat Aad ook zelf probeert te doen in het dagelijkse leven. Voor hem ligt daar een relatie met het geloof. "Ja, het rentmeesterschap en de omgang met de aarde. Wat mijn handelen voor gevolgen heeft voor anderen, linkt naar het geloof. Het klimaat verandert en de voedselprijzen stijgen. Door de economische crisis wordt er bezuinigd op zorg, integratie en openbaar vervoer. Het zijn de mensen aan de onderkant van de samenleving, dichtbij en ver weg, die als eersten de nadelige gevolgen daarvan ondervinden. Diaconaat is ook een politieke consequentie; het is meer dan liefdadigheid. De gevolgen die deze crisis heeft voor mensen wordt deels bepaald door politieke keuzes. Welke schouders moeten de zwaarste lasten dragen?"

Aad is diaken geworden omdat hij vindt dat de kerk daarin een verantwoordelijk heeft, voor de wereld en de mensen die daarop leven. Vanuit die grondhouding doet hij aan diaconaat en dat betekent voor hem: "Hoe ga je in de samenleving met de ander om? Hoe kijk je als kerk naar de samenleving? En hoe geef je aandacht aan onrecht?"

Irene Stok is diaconaal consulent in Gouda en lid van de redactieraad Diakonia.

Diaconale uitzendkrachten

“Weet dat ze er zijn en maak er gebruik van”

Diaconieën kunnen via Kerk in Actie tijdelijk een deskundige inhuren. Een diaconale uitzendkracht, zeg maar. Deze professional kan een diaconie of een groep diaconieën met een bepaalde klus of langetermijnplan verder helpen. De kennis, tijd en contacten van deze werker blijken cruciaal. Hij of zij kan net dat duwtje geven om ter plaatse bijvoorbeeld een goed minimabeleid te ontwikkelen. Of een diaconaal platform van de grond te krijgen. In Hoogeveen en Zelhem functioneert het al. De diaconaal werkers en diakenen vertellen erover.

Tekst: Jeanet Aartsen Foto's: Nico Visser, Gracia Siebelink

De protestantse gemeente in Hoogeveen is nog ‘in wording’, maar de diaconieën van gereformeerde en hervormde huize werken al nauw samen. Ze hebben plannen om een ‘diaconaal platform Hoogeveen’ van de grond te tillen, maar dat blijkt nog een hele klus. Diaken Arjen Visser: “Kort gezegd willen we de krachten bundelen en andere kerken vragen om mee te doen. Er gebeurt al veel op diaconaal gebied, maar samen kunnen we meer.

Ook willen we nagaan of een inloophuis in Hoogeveen mogelijk is. Dat laatste komt voort uit een maandelijks inloophuis dat al een poos draait. Daar kunnen mensen terecht die om wat voor reden dan ook in de knel zitten. Dat spreekuur loopt goed, we merken dat er behoefte aan is. Maar een plek waar mensen even op adem kunnen komen, dat hebben we nog niet.”

Verder in Hoogeveen

Met deze plannen en wensen in het achterhoofd, nam de diaconie contact op met de gemeenteadviseur van hun regio: Jenneke Span. Zij informeerde bij Kerk in Actie of ze een diaconaal werker in huis hadden die Hoogeveen verder kon helpen. Kerk in Actie had wel mensen beschikbaar met kennis van zaken, maar niemand in het Noorden. Op een gegeven moment vroeg de kerngroep aan Jenneke Span: “Wil jij het zelf niet doen?” Onder andere door de basiscursussen aan diakenen was zij al een bekende in Hoogeveen. En zo is het gekomen. Jenneke Span krijgt extra inhoudelijke ondersteuning van Kerk in Actie en werkt nu voor acht uur per week als diaconaal werker in Hoogeveen. Vooralsnog voor een jaar, maar een uitloop naar anderhalf jaar is mogelijk.

Meer overzicht en tijd

Met het diaconaal platform in Hoogeveen is inmiddels een begin gemaakt. De ruim veertig kerken en verwante groepen in Hoogeveen en omgeving zijn benaderd. En Jenneke Span is al aan het netwer-

▲ Jenneke Span

ken binnen de overheid en maatschappelijke organisaties. Diaken Arjen Visser: “Een professional heeft gewoon meer overzicht en meer tijd. Jenneke heeft ook overleg met collega’s en kan uit andere bronnen putten. Wij zijn allemaal vrijwilligers. We hebben wel ideeën, maar voor de uitvoering is een beroepskracht wel heel prettig. Al is het maar om alles op de rit te krijgen. De uitzendkrachten zijn er. Laten we er gebruik van maken.”

Jenneke Span kan zich voorstellen dat je tijdelijke diaconaal werkers voor meerdere taken kunt inhuren. “In steden vinden vaak vormen van samenwerking tussen diaconieën plaats. Of blijkt behoefte aan een inloophuis. In dorpen kan een tijdelijke diaconaal jeugdwerker veel betekenen. Iemand die diaconaat vóór - of juist dóór jongeren helpt opzetten. Maar ook ouderenbeleid kan vaak wel een extra impuls gebruiken. Ouderen uit de kleine dor-

▲ De diaconaal werker van Zelhem zette kledingbeurzen voor minima op.

pen komen vaak in appartementen in middelgrote plaatsen wonen. Vanuit de kerken is er vaak wel oog voor pastoraat, maar minder voor diaconaat. De burgerlijke overheid kan met van alles helpen op het gebied van mobiliteit, hulpdiensten en belastingpapieren. Maar wie zit waar en hoe werkt het? Een diaconaal werker kan dat mede in kaart brengen.”

Zelhem mijdt rompslomp

Ook Zelhem heeft een tijdelijke diaconaal werker. Toen in 2008 een van de drie predikanten wegging, beraadde de gemeente zich op de toekomst. Uit die bezinning kwam naar voren dat het werk van de diaconie anders en wellicht beter zou kunnen. De voorzitter van de diaconie, Anja Jolink: “We wisten van de mogelijkheid van detachering via Kerk in Actie.” Diaconaal consultant Nico Visser werd aangesteld voor twee jaar met kans op een uitloop. Voor achttien uur in de week. Jolink: “Nico sprak alle diakenen en maakte een lijstje wat eerst bij de kop gepakt moest worden. Daar kwam uit dat vooral het minimumbeleid beter kon. Samen met de diakenen is hij daarmee aan de slag gegaan. Waarom we gekozen hebben voor inhuren via Kerk in Actie? Het scheelt een heleboel rompslomp rond salaris en verzekeringen. We krijgen nu gewoon één maal per drie maanden een nota van Kerk in Actie en daarmee basta.”

Protocol en kledingbeurs

Net als in Hoogeveen komt in Zelhem terug dat een professional meer tijd en ervaring heeft. Diaken Anja Jolink: “Nico kan er voor gaan zitten en dingen uitzoeken. Zo blijken er bij de burgerlijke gemeente veel meer potjes voor

▲ De diaconaal consultant in Zelhem ging aan de slag met het werk voor minima.

minima te zijn dan wij als diakenen wisten. Je moet weten welke achterdeur je hebben moet. Er zijn er vaak meerdere.” Nico Visser maakte ook een protocol rond de ondersteuning van minima. Nico: “Wanneer geef je geld als mensen bij de diaconie aankloppen en wanneer kunnen zij ook gewoon naar de bank? In het protocol heb ik grenzen aangegeven. Zo weet iedereen waar hij aan toe is. Verder organiseren we vanuit de diaconie kledingbeursen. Mensen met minimuminkomen krijgen de eerste keus bij de kleding en hoeven niets te betalen. Mensen met een grotere beurs betalen een vrijwillige bijdrage. Die opbrengst gaat weer naar andere minimadoelen.”

Onderhoud en stimulans

Nico Visser signaleert dat de problematiek van minima steeds wordt groter. “Je komt van alles tegen: schulden, psychische ziekten en problemen rond opvoeding en huisvesting. Tegelijk trekt de overheid zich terug. Het is goed om te beseffen dat een diaconie ook grenzen heeft. Een betaalde kracht kan meedenken over die grenzen. Wat ik zie is dat diakenen doorgaans heel goed ingaan op concrete vragen. Maar voor de lange termijn is er meer nodig. Waarom zijn er in een plaats bijvoorbeeld zo weinig hulpvragen? Waarom kunnen mensen de diaconie niet goed vinden? Hier in de burgerlijke gemeente werd onlangs een mantelzorgkaart gemaakt. Daar stonden alle instanties op die met mantelzorg te maken hebben. Ik zag er geen kerk bij staan. Op zo’n moment trek ik aan de bel. Een diaconaal werker kan helpen die lange termijn niet uit het oog te verliezen. Een diaconie heeft gewoon onderhoud nodig.”

Jeanet Aartsen is freelance journalist.

Wat kost een diaconale uitzendkracht?

Kerk in Actie neemt diaconaal werkers in dienst, die werken in en vanuit de plaatselijke kerkelijke gemeente. Als college van diakenen betaalt u een vast bedrag per gewerkt uur. Het aantal te werken uren wordt van te voren vastgelegd in een contract, net zoals een berekening van de kosten per jaar. In het bedrag zijn de werkgeverslasten en opleidingskosten meegenomen. U hebt dus achteraf niet te maken met bijkomende kosten of ‘addertjes onder het gras’. De uren die in rekening gebracht worden zijn netto werkuren. Het zijn uren die ten gunste komen van het plaatselijke diaconale werk.

Rekenvoorbeelden staan op www.kerkinactie.nl/diakonia.

Krijgt de diaconie signalen dat er mensen in de knel komen door de bezuinigingsmaatregelen van het kabinet?

Rineke Kuijper
uit Zwijndrecht

Bij onze diaconie komen soms vragen binnen over de hulpverlening aan mensen die op een of andere manier in de problemen zijn geraakt. Wanneer over de situatie wordt doorgevraagd, blijkt de problematiek al een tijd te bestaan en is die door een bepaalde gebeurtenis plotseling acuut geworden. Dan is het vinden van een oplossing dringend en niet gemakkelijk. Als diaconie kunnen we soms op de acute vraag een antwoord geven, maar de mensen zijn er slechts tijdelijk mee geholpen.

Wanneer mensen al in een situatie verkeren dat het moeilijk is om rond te komen en er geen ruimte is om wat te reserveren voor tegenvallers, komt er te snel een moment dat het fout kan gaan. Ik merk dat deze situatie zich steeds meer gaat voordoen. Bij de Voedselbank komen veel aanvragen binnen. Er gaan ook wel mensen van de lijst af, maar de afstand tot het criterium om in aanmerking te komen is zo klein, dat bovenstaande van toepassing is.

Bij mensen die door de diaconie gevolgd worden, wordt de angst aangegeven dat het binnenkort niet meer gaat lukken om de zaken rond te krijgen, omdat er gekort gaat worden op bedragen die nodig zijn om aan hun verplichtingen te voldoen. Wij hopen met hulp van Schuldhulpmaatjes iets aan deze problematiek te kunnen doen.

Piet Swart
uit Hoogeveen

Drastische bezuinigingen op sociale voorzieningen komen vooral op het bordje van de gemeente te liggen. Goede sociale voorzieningen zijn een belangrijke (levens)voorwaarde voor mensen met beperkingen en onvoldoende mogelijkheden om zelf in een oplossing te kunnen voorzien. In het verleden is te vaak gebleken dat de financiering van dergelijke voorzieningen na verloop van tijd 'uit de hand liep'. Als diaconie zijn we vertegenwoordigd in een gemeentelijk sociaal platform om een vinger aan de pols te houden en de harde kanten van bezuinigingen zo veel mogelijk te voorkomen.

We bereiden ons voor op meer hulpverlening in gevallen waar dat echt nodig is. Onze 'klussendienst' bestaat uit een groep hulpvaardige mensen met goede voelhorens en antennes. Een 'inloop uur' voor mensen met vragen en problemen die ze niet zelf meer kunnen oplossen is een bekend en beproefd instrument binnen onze plaatselijke kerken. Elk jaar wordt er voorafgaande aan de vakantieperiode een 'vakantiegeldproject' georganiseerd. Dit houdt in: het delen van vakantiegeld ten behoeve van mensen die geen middelen en mogelijkheden hebben om op vakantie te gaan.

Deze drie instrumenten zullen ook in de komende periode meer contacten op moeten leveren, een netwerk om mensen te kunnen bereiken die in de knel komen door al te drastische bezuinigingen en vooral ook de onzekerheid en soms ontreddeiding die dat met zich mee brengt.

Adriaan Vonk
uit Soest

Op dit moment zijn er nog geen concrete signalen. Wel is er zorg dat knelsituaties niet uit kunnen blijven. Tot nu toe richten wij ons op preventieve acties naar wmo-raad en gemeente om de vinger aan de pols te houden bij nieuw beleid. Wij hebben daar onze zorg al uitgesproken bij wethouder(s) en ambtenaren.

Ook via ons Diaconaal Netwerk Soest vragen wij aandacht voor deze situatie. In een contact met de cliëntenraad sociale zekerheid werd ons al gevraagd: hoeveel hebben de kerken beschikbaar? Hierbij stellen wij heel duidelijk dat diaconale hulp nooit inkomensondersteunend is en incidenteel zal zijn. Primair vinden wij dat de overheid een schild voor de zwakkeren moet zijn en blijven.

Duurzaamheid als diaconale opdracht

De kerk is een gemeenschap van mensen die verder willen kijken dan hun neus lang is. We laten ons niet lam slaan door klimaatverandering of verharding van onderlinge relaties. Dat past niet bij diakenen. Ons geloof roept ons op oog te hebben voor het kwetsbare. Het bewustzijn dat het anders moet met de schepping groeit. Ook in de kerk. Deze minicursus geeft een aanzet voor diaconieën om over te gaan tot denken en doen in duurzaamheid.

De Bijbel draagt ons op om recht te doen aan onze naaste en de schepping door te geven als een leefbare plek voor toekomstige generaties. Het is eigenlijk heel leuk om zo tegen de wereld aan te kijken. Werken vanuit het perspectief van een wereld die meer in evenwicht is, geeft vanzelf meer zin en plezier. Er is immers het wenkend perspectief van een duurzame wereld waarin ieder mens telt en waarin de schepping bloeit! Je inzetten voor een duurzame wereld brengt denken en doen bij elkaar. Wat betekent dit voor de kerk, voor de diaconie? Op vijf terreinen zijn interessante stappen in duurzaamheid mogelijk.

Kerkbeheer en diaconie

Kerkelijk beheer en de maatschappelijke betrokkenheid van de diaconie zijn sterk met elkaar verbonden. 'Het bevorderen van de zorg voor het behoud van de schepping' is in de kerkorde als een diaconale opdracht beschreven.

Maar dat is geen alibi voor het kerkbeheer om niets te doen, integendeel! Juist kerkrentmeesters geven inhoud en uitvoering aan het duurzaamheidsbeleid van de kerk. Daarbij is het bijvoorbeeld belangrijk verspilling te voorkomen en duurzame producten te gebruiken. De diaconie heeft de blik juist op de samenleving gericht. Duurzaamheid speelt ook daarin een rol. Diaconie en kerkbeheer hebben dus eigen verantwoordelijkheden, maar samenwerking is geboden.

Jong en oud

Het behoud van de schepping is een opdracht die de generaties verbindt. Jong en oud zijn verbonden in het behoud van een leefbare wereld. Er is alle reden om samen stappen te zetten, op voet van gelijkwaardigheid. Aandacht voor duurzaamheid leidt tot betere onderlinge verhoudingen. Gesprek tussen generaties over duurzaamheid is ook bij uitstek een 'geloofsgesprek'.

De wereld is van iedereen

Christenen zijn niet de enigen die compassie hoog in het vaandel hebben. Er is maar één wereld en die delen we met iedereen. Het is dan ook logisch om met anderen samen te werken aan een duurzame wereld. Onze diaconale inspiratie helpt ons warme banden te smeden met al die mensen die ook gedreven zijn om evenwichtiger, respectvoller te leven. De diaconie kan in de praktijk laten zien hoe ze bijdraagt aan de noodzakelijke transformatie naar een duurzamere wereld.

Denk mondiaal

Klimaatverandering, handelsrelaties, gebruik van grondstoffen, het zijn allemaal mondiale zaken. We zijn in onze wereld sterk met elkaar verbonden. De migranten die op zoek zijn naar een beter leven onderstrepen dit. Duurzaam willen leven is dus een zaak van Noord, Zuid, Oost en West. We kunnen elkaar bijstaan, samen verzinnen wat er te verbeteren valt en rekening met elkaar houden. De huidige communicatiemiddelen maken het ons makkelijk hierbij. Een mooi voorbeeld van mondiaal denken en doen is een interactief contact aangaan met een partner van Kerk in Actie.

Landelijk en lokaal

De landelijke kerk en de plaatselijke gemeente kunnen elkaar versterken. Plaatselijke ervaringen zijn noodzakelijke bouwstenen voor beleidsbeïnvloeding op landelijk niveau. Landelijk laat de kerk zien dat duurzaamheid de norm is. Dit kan een steuntje in de

▲ Het bewustzijn dat het anders moet met de schepping groeit. • Foto: Irene Stok

rug van een lokale gemeente zijn. Plaatselijke gemeenten laten zien wat er allemaal al voor positieve zaken ondernomen worden. Landelijk kan geholpen worden die voorbeelden door te geven.

Beginnen met aanpakken

Vandaag kunnen we al aan het werk, zoals veel diaconieën laten zien. Hieronder zeven tips.

1. Inzicht in energieverbruik

Kerkelijk beheer vraagt om verduurzaming. Een groot aantal plaatselijke gemeenten probeert een beter inzicht te krijgen in haar energieverbruik. Praat erover in de kerkenraad. De stap daarna, het doorvoeren van verbeteringen, is soms lastig. Gebouwen afstoten, achterstallig onderhoud of de hoogte van investeringen kunnen een rol spelen. Deze keuzes gaan de hele gemeente aan. Tot nu speelt duurzaamheid meestal niet zo'n grote rol. Jammer, want nu kiezen voor duurzaamheid levert al snel nieuwe middelen op.

2. Hulp bij het meten

Kerk in Actie kan helpen bij zaken die het energieverbruik van een kerk betreffen. Kerken die één of twee jongeren kunnen vinden die interesse hebben voor duurzaamheid, kunnen hulp krijgen bij het meten van het energieverbruik en het maken van plannen om te verduurzamen. Meer informatie: Ruth Haakman, ruth.haakman@together.nl of (030) 692 79 02.

3. Actie zonnepanelen

Verder is er de mogelijkheid (tot 1 november 2011) om zonnepanelen aan te schaffen via de actie *Wij*

Willen Zon voor Kerken. Meer informatie: www.wijwillenzon.nl/kerken. De protestantse gemeenten in Schoondijke, Nijkerk, Hattem installeerden al zonnepanelen op hun kerkdaken!

4. Dag van de Duurzaamheid

Op 11 november 2011, Dag van de Duurzaamheid, wil Kerk in Actie samen met lokale kerken laten zien dat werken aan duurzaamheid niet alleen hard nodig is, maar ook nog inspirerend kan zijn. De bedoeling is het aantal duurzame initiatieven te vergroten. Plaatselijke gemeenten kunnen de dag aangrijpen om iets te organiseren of om hun bestaande activiteiten bekender te maken. Meer informatie: www.dagvandeduurzaamheid.nl. In de aanloop naar deze dag vond vorige maand een bijeenkomst plaats waar de protestantse gemeente Colmschate - Schalkhaar (Deventer) zich presenteerde aan een groot aantal kerkelijke en buitenkerkelijke geïnteresseerden. Deze kerkelijke gemeente organiseert Fair Trade-picknicks, mode-shows en inzamelingen voor Gered Gereedschap. Duurzaamheid kreeg aandacht in de preek en discussie. Verder werd bekeken hoe deze gemeente haar energieverbruik kan beperken.

5. Samenwerken

Werk samen met mensen buiten de kerk. In het Gelderse Halle is de protestantse gemeente samen met de plaatselijke belangenvereniging aan het werk om een duurzaamheidsproject op te zetten. De kerk versterkt zodoende het draagvlak onder de bewoners van Halle zelf. En legt en passant een relatie tussen duurzaamheid en

sociale cohesie. In Assen werkt de kerk samen met de burgerlijke gemeente in de voorlichting over energieverbruik.

6. Fair Trade Kerk

Steeds meer gemeenten gebruiken Fair Trade-producten. Probeer de titel Fair Trade Kerk te veroveren. Voorbeelden van kerkelijke gemeenten en parochies waar het al lukte: Delft, Arnhem, Elst, Doetinchem, Gendt-Doornspijk, Utrecht, Maarssen, Sittard, Hurdegaryp.

7. Interactief contact

Denk erover om een interactief contact aan te gaan met een partner van Kerk in Actie op het gebied van duurzaamheid. De protestantse gemeenten in Huissen en Oostvoorne doen dat al. Beiden steunen het Zuid-Afrikaanse Nova-project over milieuvriendelijker koken en stoken. Ze combineren de interactieve steun met aandacht voor eigen energieverbruik en het duurzaamheidsbeleid van de plaatselijke politiek.

Synode in beweging

De landelijke kerk is ook in beweging. In juni besloot de Kleine Synode om te komen tot een bij de Protestantse Kerk passend duurzaamheidsbeleid. Tevens verzocht men om in het jaarverslag van 2011 expliciet aandacht te geven aan duurzaam beleid en realisatie in de dienstenorganisatie. De motie heeft het managementteam geholpen om een aantal concrete maatregelen te nemen, zoals een energiescan voor het gebouw in Utrecht, het vergoeden van de CO₂-uitstoot, een onderzoek naar beperking van het aantal vluchten en autokilometers en stappen om het bedrijfsrestaurant te verduurzamen.

Het is duidelijk dat de kerk haar opdracht om de schepping te behouden, begint in te vullen. We horen graag meer over voor uw initiatieven en geven met plezier uw ideeën door aan anderen. Neem contact op met Sjoerd van Schooneveld, mail: s.van.schooneveld@kerkinactie.nl, tel. (030) 880 18 71.

Sjoerd van Schooneveld, projectmanager duurzaamheid Kerk in Actie.

▲ Zonnepanelen op een Gronings kerkdak. • Foto: Fred Hoogervorst/HH

Hoop doet leven

Collecte Binnenlands Diaconaat 13 november 2011

“De eenden in het park denken dat wij brood hebben, omdat wij mensen zijn.” Een rake opmerking van Alan, een dakloze met filosofische inslag. Misschien lijken wij ook wel op eenden. We denken dat iedereen kan werken en in een huis wonen, omdat we mensen zijn. En we voelen ons ongemakkelijk bij mensen die publiekelijk arm zijn en niet hun best lijken te doen om hun situatie te veranderen. Op zondag 13 november collecteren we voor mensen aan de rafelrand van de samenleving. Voor daklozen die nergens meer op hopen, omdat ze niet meer weten wat dat is: hoop.

In Almere, Wageningen en Amsterdam vinden daklozen een warm welkom onder het dak van de kerk. Hier worden ze geaccepteerd zoals ze zijn. Hier wordt naar hen gekeken en met hen gepraat. Alan: “Het isolement is nog het ergste. Brave burgers denken dat wij dit leven moedwillig leiden. Dat is niet waar. Voor daklozen lijkt er geen plek in deze samenleving.” En toch vindt een dakloze soms de weg weer naar een huis, naar werk, naar de samenleving.

Pam

Pam heeft sinds kort een dak boven haar hoofd: ze woont met twee honden op een boot. “In een gewoon huis kan ik niet meer wonen. Dan komen de muren op mij af. We woonden vroeger in caravans, waren altijd onderweg. Mijn vader zat in het criminele circuit. Op mijn zestiende moest ik het huis uit. Ik ging de modevak-

school doen, maar maakte het niet af.” En haar naaitalent dan? Kleine reparaties, er zijn genoeg kansen. Maar Pam heeft haar antwoord klaar. “Wat denk je, ik heb geen naaimachine en als ik er een had, had ik geen stroom en als ik dat had, had ik geen ruimte...”

Alan

“De eenden drommen in het park soms om ons heen, we zijn immers mensen. Maar zo simpel is het niet.” Ooit was Alan docent Engels, maar hij beging de fout om zijn verdiensten niet op te geven aan de belasting. Hij leeft al 18 jaar op straat. “Ik heb niets meer. En als je niets hebt, dan krijg je ook niets. Ik heb wel eens gewerkt. Iedere morgen om half zes opstaan. Daarna acht uur lang de tuin van een ander schoffelen en papier prikken.’s Avonds was ik te moe om nog een BBC-film te kijken. Dat is toch geen leven?”

Collecte Diaconaat Kerk in Actie

Op 13 november is de collecte bestemd voor Kerk in Actie. De spotlights staan dit keer op dakloze mensen. Kerk in Actie steunt niet alleen projecten voor dakloze mensen, maar nog tal van andere projecten voor mensen die het moeilijk zelf redden. Meer gebruiksmateriaal voor de diaconie rond deze collecte staat op www.kerkinactie.nl/collecte.

Voordeur

“Het beleid van de gemeente is erop gericht om daklozen aan een woning te helpen”, vertelt Luc Tanja, straatpastor in Amsterdam. Zijn taak is daklozen op te zoeken op straat en hen uit hun isolement te halen. “Dat is natuurlijk een goede zaak, maar de problemen komen dan wel áchter de voordeur terecht. En de drempels naar werk en hulpverlening zijn erg hoog. Het Straatpastoraat helpt daklozen om de weg naar de hulpverlening te vinden. We willen bruggen slaan, isolement doorbreken en talenten aanboren.”

Gelukkig komen veel daklozen af op de activiteiten van het Straatpastoraat: het koor De Straatklinkers, meditatieavonden en de schrijfclub Kantlijn. “Dan zie ik soms een glimp van het koninkrijk van God. Leven zoals het bedoeld is. Als we een gemeenschap vormen, verschillen wegvallen en elkaar aanvaarden zoals we zijn.”

Jacomine Oosterhoff werkt voor Dirigo Communicatie.

▲ Een dakloze tijdens een voordrachtavond van schrijfclub Kantlijn.

Andere diakenen ontmoeten

Hoe ervaren diakenen de Landelijke Diaconale Dag? Waarom doet het hen goed om er te zijn? We hebben een aantal diakenen gevraagd hun ervaringen te noteren.

|| Een diaconale accu moet op tijd worden opgeladen om de gewenste diaconale bevoegenheid niet te laten vervliegen. Voor mij is de Landelijke Diaconale Dag een belangrijk oplaadpunt. En ik schijn daarin niet de enige te zijn, want ik kom er al een aantal jaren samen met zo'n duizend collega's uit het hele land. De dag biedt een goede mix van ernst en ontspanning. 's Morgens zijn er deskundige sprekers die op tijd plaats maken voor een prachtig lied of een ludieke sketch. 's Middags zijn er workshops die voor elk wat wils bieden. Zelf vind ik het fijn om met één of meer mensen uit onze gemeente mee te reizen. We kiezen voor verschillende workshops en kunnen onze ervaringen in de trein nog eens rustig uitwisselen. Via ons kerkblad zorgen we ervoor dat onze gemeenteleden ook worden geïnformeerd over wat we zoal aan bagage hebben meegenomen. In een paar woorden: boeiend, inspirerend en verrassend!" *Gert Verschoor, diaconie Protestantse Gemeente Dongen-Rijen*

"De ontmoeting vind ik heel belangrijk. Het je elk jaar realiseren dat je met zoveel diakenen bent die zich inzetten voor de mensen om hen heen. Het geeft inspiratie en mogelijkheid tot bezinning waar je als diaconie mee bezig bent."

Marjo Wartena, diaconie Nassaukerk Amsterdam

"Als ik er vandaan kom en mensen erover vertel, horen ze me erg enthousiast praten over wat ik heb meegemaakt. Dat enthousiasme probeer ik over te brengen op de andere diakenen. Het verhaal van Mechteld Jansen en de warmte waarmee ze het bracht, had ik niet willen missen. Ik vind het een hele inspirerende dag. Daar moet Kerk in Actie niet mee ophouden, want we moeten als diaken *stemversterkers zijn voor de zwakkere naaste*. Daar hebben we goede voorbeelden bij nodig en die krijgen we op die dag aangereikt."

Piet Hofman, diaconie Protestantse Gemeente Hellendoorn

"Je krijgt op deze dag het gevoel dat je er niet alleen voor staat. Dat bemoedigt mij om ermee door te gaan. In de workshops leer je weer nieuwe dingen, het aanbod is heel divers. Je kunt er altijd wel iets in vinden dat je aanspreekt en dat je thuis in praktijk kunt brengen. Wij hebben een regeling dat we de inschrijving voor de diakenen betalen. Het zijn kosten die je maakt om een organisatie goed te laten functioneren, dus niemand hoeft vanwege de kosten, die overigens erg laag zijn als je ziet wat er tegenover staat, thuis te blijven."

Reinard Mak, diaconie Protestantse Kerk Gouda

"Er is zoveel tegenwind binnen en buiten de kerk op allerlei gebied. Dat vreet aan je en daardoor wordt je kijk op zaken soms negatief. Ik kom naar de Landelijke Diaconale Dag om 'bij te tanken', om mijzelf weer op te peppen, nieuwe ideeën op te doen, om zo met de verkregen energie door te kunnen gaan met het diaconale werk."

Bert Piëst, diaconie Protestantse Gemeente Beverwijk

"Het doet mij goed te merken dat anderen met dezelfde diaconale zaken bezig zijn. Het is bemoedigend om verhalen te horen van mensen die een weg vonden om hun diaconale activiteiten in hun woonplaats vorm te geven. Het brengt je op nieuwe ideeën. De inleidingen op de ochtend worden gelardeerd met sketches van goede kwaliteit. De lezing van Mechteld Jansen vorig jaar gaf stof om over na te denken en werd later in onze wijkdiaconie besproken."

Ds. Marco Visser, Vierhovenkerk, Delft

Op eigen benen sta je met z'n tweeën

“Eigenlijk zou ze het liefst onzichtbaar zijn.” De stap naar de Voedselbank zet niet iedereen. De 2500 mensen die in Den Haag en omgeving wekelijks in de rij staan, hebben allen hun eigen geschiedenis en problematiek. Zoals schulden. Het maatjesproject Van de bank af in Den Haag ‘matcht’ vrijwilligers en cliënten om samen iets aan die schulden te doen.

Tekst: Willem van der Meijden Foto's: Jan Grotendorst

Buurt-en-kerkhuis De Paardenberg in de Julianakerk, Den Haag is een van de uitdeelpunten van de Voedselbank Haaglanden. De mensen staan er elke donderdag in de rij – en niet voor hun plezier. Bij vier uitdeelpunten in Den Haag is Stek betrokken – stichting voor stad en kerk, uitvoeringsorganisatie van onder andere de Haagse protestantse gemeente en haar diaconie. Op deze plaatsen en ook op andere wordt ‘meer dan voedsel alleen’ geboden: spreekuren, advisering, ontmoetingen van lotgenoten en andere activiteiten. Een relatief nieuwe loot aan de stam vormen de maatjesprojecten. Zoals Van de bank af.

Zakelijk

“Iemand zonder inkomen? Dat zou toch niet mogelijk moeten zijn in ons rijke landje? Hoe kunnen we dat toelaten?” Even schiet ze in een emotie, maar in het algemeen reageert Annemieke Leidekker rustig, zakelijk soms. “Wat we hier doen, heeft ook iets zakelijks.” Na een paar jaar als diaconaal opbouwwerker te hebben gewerkt in

de Zeeheldenbuurt, Archipelbuurt en Benoordenhout, kwam ze terecht in de wijk Transvaal. Leidekker is er sinds een jaar projectleider van Van de bank af – een maatjesproject voor schuldhulpverlening. Het project is verbonden met het uitdeelpunt van de Voedselbank in de Julianakerk, waar ook het buurt-en-kerkhuis de Paardenberg is gevestigd.

De bedoeling van Van de bank af is dat vrijwilligers worden gevonden die ‘maatjes’ willen worden van cliënten van de Voedselbank om zo samen te proberen ‘van de bank af’ te komen: van de Voedselbank dus én van instellingen waar bij ze in het krijt staan. En misschien is het ook goed dat ze meer initiatieven gaan ontplooiën en ook in die zin van de bank afkomen. Het project is gestart als onderdeel van het landelijk project Schuldhulp-Maatje, waarin verschillende kerken en maatschappelijke organisaties participeren. De pilotfase van dit project in Transvaal wordt ondersteund door de Gemeente Den Haag.

Gemotiveerd

Met Annemieke Leidekker praat ik over de startfase van het project. Die bestond uit het vinden en trainen van vrijwilligers. Eerst vrijwilligers. “Want die moeten sterk in hun schoenen staan. Ze hebben vergeleken met andere vrijwilligers meer aandacht nodig. Hun aanstaande maatjes leven namelijk onder druk – hun hulpvraag is urgent. Mensen hebben op oproepen gereageerd. Er zijn twee trainings-

▲ Bij Voedselbank Haaglanden wordt ‘meer dan voedsel alleen’ geboden

bijeenkomsten geweest en op dit moment hebben we acht ‘maatjes’ gevonden. Daarna begon het zoeken naar cliënten. Ik ben enkele donderdagen gaan rondlopen in de Julianakerk, heb met deze en gene een praatje gemaakt. De mensen kennen me nu, weten wat ik daar doe. En verder worden cliënten doorverwezen of zijn het bekenden uit de inloop van de Paardenberg.”

Ik vraag Annemieke naar de criteria die cliënten geschikt maken voor dit project. Want naar de Voedselbank komen ze allemaal en een schuldenlast is in Nederland een van de belangrijkste redenen voor armoede. Waar let je speciaal op?

SchuldHulpMaatje

Het project Van de Bank af is onderdeel van het landelijk project SchuldHulpMaatje. Daarin participeren verschillende kerken en maatschappelijke organisaties, waaronder Kerk in Actie. Informatie over SchuldHulpMaatje vindt u op www.schuldhulpmaatje.nl.

“Ze moeten natuurlijk aantoonbaar schulden hebben. Ze moeten gemotiveerd zijn om iets aan die schulden te doen, dat is eigenlijk het belangrijkste. En ze moeten bereid zijn om ook een maatje te worden van de vrijwilliger. Want maatjes ben je samen. Dat betekent dat je werkt aan vertrouwen, dat je iemand toelaat om over je schouder mee te kijken naar je financiën. Dat je elkaar respecteert. Het moet duidelijk zijn dat het een traject is om je uit de afhankelijkheid te halen, zodat je weer op eigen benen kunt staan. En natuurlijk moet de schuldenproblematiek niet zó complex zijn dat er nooit vooruitgang te boeken is. Dat moet je een vrijwilliger niet aandoen – we zijn zuinig op hen. En als we eruit zijn, maak ik de match. Want het moet tussen maatjes wel klikken.”

Maren en muren

Een van de acht maatjes doet aan het gesprek mee. Joke is 59 en heeft onlangs vanwege bezuinigingen haar baan in de wijkverpleging verloren. Ze wil nu voor haar werkloosheidsuitkering iets terugdoen voor de samenleving. Ze zag een oproep in het kerkblad *Kerk in Den Haag* en meldde zich aan. Ze combineert in haar verhalen bevologenheid met nuchterheid. “Ik kom uit

de zorg, kwam bij mensen thuis, ben erin getraind om het vertrouwen van mensen te winnen. Ik had daarom ervaring in te brengen in dit project. Oktober 2010 werden we getraind: wetgeving, kennis van instanties, de principes van budgettering, dat soort dingen, maar ook leerden we naar onszelf te kijken: zorg dat je als maatje ook zelf energie uit je vrijwilligerswerk haalt. Rollenspelen met een paar voorbeeldverhalen ook. Het was een grondige en goede training.” Toen werd ze ‘gematcht’ aan een cliënte van de Voedselbank. Het traject dat ze met haar tot nog toe heeft afgelegd, heeft veel weg van een kronkelweg en soms iets van een doolhof, waar vasthoudendheid en een goede balans tussen nabijheid en distantie haar op het spoor hielden. Joke heeft geen eenvoudig ‘dossier’ gekregen.

“Mijn maatje is een West-Afrikaanse vrouw met vier kinderen. Ze is via Spanje de EU binnengekomen. Op Schiphol zou iemand hen staan op te wachten, maar er was niemand. Ze kwam op straat terecht, maar kreeg een verblijfsvergunning en een bijstandsuitkering. Ze kwam terecht in een appartement in de Schilderswijk voor 700 euro per maand exclusief de kosten van

energie en water. Door een foutieve inschatting van de sociale dienst had ze ten onrechte een bijstandsuitkering ontvangen. Deze werd ingetrokken en daarmee ook haar verblijfsvergunning. Werk zoeken is voor haar lastig, met haar vier kinderen. Ze gaat van het ene incident naar het andere. Een kind was bijvoorbeeld uit het raam gevallen en de verzekering wilde niet betalen voor het ziekenhuis. Ze heeft enorm veel schulden.”

Kun je voor haar dan nog wel iets betekenen? Joke knikt – ze is niet het type dat snel opgeeft. “Ik kreeg – dat duurde wel even – op een gegeven moment inzage in haar papieren en heb geprobeerd er enige ordening in aan te brengen. Of ik alles te zien krijg, weet ik niet. Het is een lastig proces. Telkens als ik denk dat we een stapje verder zijn, is er weer een maar. Of iets onverwachts. Zo zijn we naar het IOM (Internationale Organisatie voor Migratie) gegaan en daar kreeg ze een aanbod om met een bedrag naar haar land terug te keren, maar daar kon ze niet op ingaan, zei ze. Het is te weinig, zei ze. Ik houd daarvan thuis niets over, want iedereen heeft daar gebrek. Dan weer blijkt dat iemand haar een koffer met overhemden en sokken heeft aangeboden om in Afrika te

▼ Annemieke Leidekker (links) met ‘maatje’ Joke

▲ Maatjes helpen cliënten van de Voedselbank af te komen.

gaan verkopen, en de winst mocht ze dan houden. Ik heb zelfs nog geholpen met het vinden van een goedkoop ticket. En dan gaat het weer niet door. Er is altijd een maar. Dat is lastig, je hebt soms het gevoel tegen een muur aan te lopen. Maar ik ken mijn plaats. Het mooie van deze vrouw, maar ook het problematische, is dat ze altijd de touwtjes zelf in handen wil houden. En daar loop ik af en toe een beetje op stuk. Het is een trotse vrouw en ik wil haar niet te na komen. Dat ik bij haar thuis mocht komen, was al winst. Eigenlijk zou ze het liefst onzichtbaar willen worden. Maar ze trekt zich niet terug, ze heeft inmiddels contacten in de stad, via haar migrantenkerk en via haar kinderen.”

Kanjer

Annemieke Leidekker benadrukt dat niet alle cliënten zo’n ingewikkeld verhaal hebben en dat er soms in korte tijd behoorlijke resultaten geboekt zijn. “Eén vrijwilligster werd gekoppeld aan een alleenstaande vrouw met een problematische relatie met haar zoon. Ze was heel onzeker, had schulden, maar wel een inkomen. Haar maatje

mocht haar opzoeken en kreeg inzicht in haar financiën, bracht het een en ander op orde. En dat ging goed. Het was eigenlijk een heel zakelijk contact. De rekeningen bracht de vrouw bij haar maatje. Zolang je geen haast hebt en hetzelfde wilt, opening van zaken geeft, kun je in korte tijd een eind komen. Zomaar geld gaan storten is geen optie.”

“Een andere cliënte van de Voedselbank, een moeder met twee kinderen, is een typisch ongeleid projectiel. Ze schiet alle kanten op. Haar maatje is iemand die zelf ervaring heeft met de problematiek. Zij heeft ook schulden gehad en heeft deze zelf weten op te lossen. Dat gaf meteen een band. Ze luisterden naar elkaar en samen kwamen ze verder. Maar het is dus niet altijd gemakkelijk. Soms gaat het zoals bij de cliënt van Joke. Maar zij is wel een kanjer van een vrijwilligster; die geeft niet gauw op.”

De kanjer glimlacht om de loftuitingen, maar haar is aan te zien dat ze wel past in dit profiel. Van de bank af streeft op korte termijn

naar tien matches van maatjes en zet dan de eerste ervaringen op een rijtje. Maatjesprojecten als dit zijn een voortreffelijke illustratie van de kracht van de presentiebenadering: trouw in relaties, het uithouden met elkaar, geduld, luisteren, kleine stapjes zetten, mensen in hun waarde laten. Soms zet je het beste met z’n tweeën iemand op eigen benen.

Willem van der Meiden is freelance journalist en medewerker van STEK

Kerk in Actie steunt het werk van Stek in Den Haag. Kijk voor meer informatie op www.kerkinactie.nl en vul de zoekterm Stek in.

Meer informatie over Van de bank af vindt u op de website www.steknet.nl bij De Paardenberg.

Palestijnse christenen: pijn en hoop

Cedar Duaybis is Palestijn, christen en woont in Oost-Jeruzalem. Ze is één van de oprichters van Sabeel, een partnerorganisatie van Kerk in Actie. In september was zij in Nederland, waar zij sprak op de Kairos-conferentie. Uitgezonden medewerker Meta Floor ging in gesprek met haar.

Tekst: Meta Floor

Cedar, kunt u iets vertellen over wat u zich herinnert van het ontstaan van de staat Israël in 1948?

"Ik ben opgegroeid in Haifa, een stad in het noorden van Israël waar tot 1948 de joden, moslims en christenen zich allemaal Palestijnen noemden en in vrede samenleefden. Ik groeide op in een Anglicaans gezin dat actief was in een kerk met 1200 leden. Iedere zondag zat de kerk vol! In 1948 is echter 80 procent van de niet-joodse bevolking gevlucht in de hoop spoedig terug te kunnen keren. Al gauw bleek dat ze hiervoor geen toestemming kregen.

Later, toen ik in 1976 als bezoeker een kerkdienst bijwoonde, bleken er nog 12 kerkgangers te zijn."

Wat voor gevolgen had dit voor het uw geloof?

"Ik herinner me de pijn over het verlies van ons huis, het verlies van materiële zaken, maar ook van zekerheid en van identiteit. Vooral herinner ik me hoe ik met vele geloofsvragen worstelde. Westerse christenen kwamen op bezoek in Israël en vertelden mij dat ik moest accepteren dat God het volk Israël had uitverkoren en dat het land aan de joden toebehoorde. Hoe kon dit? Betekende dit dat God koos voor het joodse volk ten koste van het Palestijnse volk? Betekende dit dat wij, Palestijnse christenen, tweederangs burgers waren geworden in het koninkrijk van God? Is God dan wel te vertrouwen?"

U bent één van de grondleggers van Sabeel, een oecumenisch centrum voor Palestijnse bevrijdingstheologie. Kunt u hier iets meer over vertellen?

"Sabeel is opgericht door Naim Ateek, een Palestijnse Anglicaanse priester die zich verdiepte in de vragen waar zijn gemeenteleden mee worstelden. Hij wilde de Bijbel op zo'n manier lezen dat het niet een boek was dat zich tégen ons keerde, maar dat ons zou helpen om op God te vertrouwen. Sabeel benadrukt dat wij God leren kennen in Jezus Christus. God heeft geen duistere, verborgen agenda die ingaat tegen dat wat Jezus ons voorleefde en leerde. De rode

draad in de Bijbel is dat God een God is van recht en gerechtigheid, dat Hij wil dat ieder mens tot zijn of haar recht komt, jood en Palestijn."

Op dit moment bent u in Nederland vanwege een conferentie over het Palestijnse Kairos-document. Wat is daarin de centrale boodschap?

"Het Kairos-document is een woord van geloof, hoop en liefde uit het hart van het Palestijnse lijden. Wij, als Palestijnse christenen, zijn ervan overtuigd, dat het nú het kritieke moment is, het uur van de waarheid. We reiken onze handen in liefde uit naar het joodse volk. Tegelijk richten we ons tot kerken en christenen wereldwijd. We vragen jullie in Nederland dringend om je te laten raken door de uitzichtloze situatie waarin wij ons bevinden. Daarnaast vragen we jullie om kritisch te kijken naar je eigen geloofsovertuiging en theologie: draagt dit bij aan vrede? Tenslotte roepen wij jullie op om alles, maar dan ook werkelijk álles te doen wat in jullie vermogen ligt, op een geweldloze manier, om onze situatie ten goede te keren."

Meta Floor is uitgezonden medewerker van Kerk in Actie bij Sabeel, een oecumenisch centrum voor Palestijnse bevrijdingstheologie. Voor meer informatie zie www.metafloor.nl.

▲ Cedar Duaybis • Foto: Jaap de Jager

HANDREIKING BEZUINIGINGEN

Op www.kerkinactie.nl vindt u een dossier over de bezuinigingen en standpunten van verwante organisaties uit bijvoorbeeld de zorgsector. In dit dossier is ook een digitale handreiking opgenomen met een kort overzicht van alle ontwikkelingen en veranderingen op terrein van armoede en zorg. De handreiking bevat tevens een beschrijving van de bezuinigingsplannen die mensen in kwetsbare financiële omstandigheden raken en wat je voor hen als diaconie en

kerkelijke gemeente kunt betekenen. Met suggesties voor lokale mogelijkheden om de effecten van bezuinigingen te minimaliseren. Wilt u als diaken reageren naar Kerk in Actie? Wij zijn blij met alle signalen die we krijgen. Die kunnen we dan weer inzetten in de lobby die we als vanzelfsprekend voeren binnen de Haagse politiek. U kunt uw geluid kwijt aan Jan Willem Menkveld: j.menkveld@kerkinactie.nl, tel. (030) 880 15 30.

ARMOEDE IN GEZINNEN

Van de volwassenen die 25 jaar geleden als kind arm waren, is 7 procent dat nog steeds. Dat blijkt uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Armoede in de kindertijd verdubbelt bijna de kans op armoede als volwassene. Bij kinderen die niet opgroeiden in een arm gezin is die kans 4 procent. De kans op armoede als volwassene is nog groter - 15 procent - als kinderen langdurig arm waren. De kinderen die in 1985 arm waren, hadden in de volgende 25 jaar meer materiële tekorten en een lagere sociale participatie. Ze hadden meer achter-

standen op het gebied van opleiding, werk en gezondheid. Vooral een laag op-leidingsniveau vergroot de kans op armoede en sociale uitsluiting als volwassene. Het SCP interviewde 996 volwassenen uit gezinnen die in 1985 deelnamen aan inkomensonderzoek en waarvan een derde toen arm was. Het onderzoek is gepubliceerd onder de titel Voorbestemd tot achterstand en is te vinden op www.scp.nl. Meer informatie over dit onderwerp vindt u op de website van het Nederlands Jeugdinstituut, www.nji.nl > kennis > dossiers > armoede in gezinnen.

UTRECHT IN ACTIE VOOR HOORN VAN AFRIKA

De telefoon gaat er vrijwel constant, medewerkers schrijven teksten, houden de website www.giro555.nl bij. Gezamenlijk brengen ze geld bij elkaar voor de actie om honger in de Hoorn van Afrika (delen van Kenia, Ethiopië en Somalië) te bestrijden. Het actiecentrum van de Samenwerkende Hulporganisaties (SHO) be-

vindt zich al vanaf de start, begin juli, in het Protestantse Landelijk Dienstencentrum in Utrecht. Dat komt doordat ICCO en Kerk in Actie (de in dit gebouw gehuisveste organisaties) samen actievoorzitter zijn. De opbrengst van de actie was op het moment van het ter perse gaan van dit nummer ruim 24 miljoen euro.

TIP VAN DE MAAND

De gemeente Delft had het vermoeden dat veel burgers met een uitkering of een laag inkomen geld 'lieten liggen' bij de Belastingdienst. Op het Werkplein Delft (samenwerking tussen UWV en gemeenten in de regio) is nu drie keer per week een belastingadviseur aanwezig die klanten helpt met hun aangifte en met hen bekijkt wat zij over de afgelopen vijf jaar kunnen terugvragen, inclusief toeslagen en heffingskortingen. Daarnaast kan de adviseur bezwaarschriften opstellen voor klanten. Van maart 2009 tot maart 2010 bedroeg de totale belastingteruggave voor klanten 892.389 euro. Er zijn klanten die met de teruggaaf in één keer hun schulden konden afbetalen.

OPEN BRIEF BEZUINIGINGEN

Bij het verschijnen van deze *Diakonia* is inmiddels duidelijk geworden waar de regering op gaat bezuinigen. Kerk in Actie heeft vlak voor Prinsjesdag een open brief gestuurd aan het parlement. Daarin worden de volksvertegenwoordigers opgeroepen om te handelen vanuit een besef van urgentie en ervoor te zorgen dat de positie van de armste en meest kwetsbare burgers niet verslechtert en te streven naar een lange termijn politiek die acute zorgen van landgenoten, wereldbewoners en toekomstige generaties serieus neemt. Diaconieën kunnen deze open brief gebruiken om in de eigen gemeente aandacht te vragen voor alle zorgen rondom de bezuinigingen.

KERSTCAMPAGNE

Kerst in Actie. Dat is de naam van de kerstcampagne van Kerk in Actie dit jaar. De situatie van miljoenen kinderen over de hele wereld vraagt namelijk om actie. Daarom zal er met kerst in de kerken gecollecteerd worden voor een project uit het programma Kinderen in de Knel. Deze keer staat een project in Yogyakarta, Indonesië centraal. De vele kinderen die daar in sloppenwijken wonen krijgen weinig aandacht van hun ouders, moeten na schooltijd werken en lopen grote kans slachtoffer te worden van misbruik, verslaving en uitbuiting. Anak Wayang, de partnerorganisatie van Kerk in Actie werkt aan een betere toekomst voor deze kinderen. Door middel van creatieve activiteiten, zoals dans, toneel, schilderen en verhalen schrijven, worden kinderen gestimuleerd om hun eigen kracht en talent te ontdekken. De ouders en scholen worden nauw bij deze projecten betrokken en veel kinderen ervaren voor het eerst dat ze door hun ouders geprezen en gezien worden. Ze durven eindelijk trots te zijn op zichzelf!

In de ideeëngids van Kerk in Actie treft u allerlei suggesties aan om het thema 'Geef om ieder kind' in de advents- en kersttijd uit te werken en bij de gemeenteleden onder de aandacht te brengen. Bijzonder is dit keer dat er een speciale Kerst-in-Actie-cd met kinderkerstmuziek wordt verspreid in de kerken. Meer informatie volgt op www.kerkinactie.nl/kinderenindeknel.

LEERS OP WERKDAG PROJECTGROEP VLUCHTELINGEN

Op 5 november zal de projectgroep vluchtelingen van de Raad van Kerken haar jaarlijkse beraadingsdag houden. Gerd Leers, minister voor immigratie en asiel, heeft toegezegd op deze dag aanwezig te zijn en te zullen spreken. Ook zal dr. Maarten den Heijer een presentatie houden. Hij promoveerde onlangs op zijn proefschrift Europe and Extraterritorial Asylum. In zijn proefschrift onderzoekt hij de trend waaronder Europese staten in toenemende mate samenwerken met niet-Europese landen en controlemechanismen

buiten de EU inrichten om migratie- en asielstromen te reguleren. In de middag zijn er zes workshops waaruit de deelnemers kunnen kiezen. De dag vindt plaats in de Bergkerk in Amersfoort.

Het programma begint om 10.30 uur. U kunt zich opgeven via rvk@raadvankerken.nl of (033) 463 38 44. De toegang is gratis. Binnenkort verschijnt het volledige programma op www.raadvankerken.nl en www.kerkinactie.nl.

MAATSCHAPPELIJKE STAGE IN DE KERK

Een maatschappelijke stage is een verplichte 'snuffelstage' voor middelbare scholieren om te ervaren wat het betekent om vrijwilligerswerk te doen. De maatschappelijke stage is een geweldige kans voor zowel kerken als jongeren. Op deze manier kunnen jongeren de kerk van binnenuit ontdekken. JOP, het jeugdwerk van de protestantse kerk, heeft daarom een handleiding, een toolkit en een training ontwikkeld. De handleiding bevat een aantal voorbeelden en een simpel stappenplan om als kerk met maatschappelijke stage aan de slag te gaan. De handleiding is te vinden op: www.jop.nl/mas. De uitgebreide Toolkit (map + dvd) is te gebruiken bij het opzetten van maatschappelijke stageplaatsen en bespaart veel tijd. In de Toolkit

staat alles wat je nodig hebt: van een stage-overeenkomst tot een evaluatieformulier. De Toolkit is voor € 50 te bestellen via www.jop.nl/webwinkel.

Bij het Protestants Centrum voor Toerusting en Educatie kan je een training maatschappelijke stage aanvragen. In één avond ontvang je alle tips, tools en trucs om een maatschappelijke stage in je eigen kerk op te zetten. Boek de training via www.pkn.nl/pcte. Kosten voor een avond zijn: € 120.

BEELDBANK PROTESTANTSE KERK OPENBAAR

Goed nieuws voor diaconieën en redacties van kerkbladen: de beeldbank van de Protestantse Kerk is online en openbaar! De Beeldbank is te vinden via www.pkn.nl/beeldbank. In de Beeldbank staan foto's en foto-series die samen een beeld geven van de activiteiten binnen de Protestantse Kerk. Het grootste deel van de foto's is 'rechtenvrij' en dus - onder enige voorwaarden - vrij te downloaden en te gebruiken. Op de homepage

zijn in een pdf de voorwaarden voor gebruik van de foto's te vinden. De foto's die niet te downloaden zijn, kunnen opgevraagd worden via beeldbank@pkn.nl. Overigens kunnen de foto's worden gedownload in diverse formaten: ze zijn ook geschikt voor drukwerk. In de rubriek Help wordt met filmpjes en handleidingen getoond hoe iemand het best op zoek kan gaan naar die ene speciale foto. Kortom: kom eens kijken op www.pkn.nl/beeldbank.

VEILING HAÏTIAANSE SCHILDERIJEN

Wederkerigheid is een bekend begrip. Maar dat jongeren uit Haïti voor ons belangeloos hun mooiste schilderijen beschikbaar stellen is uniek. Al lange tijd steunen ICCO en Kerk in Actie het werk van partnerorganisaties in Haïti. Een daarvan is Aprosifa. Deze organisatie zet zich in voor jongeren in een sloppenwijk van Port-au-Prince die al op jonge leeftijd in aanraking komen met geweld en criminaliteit. De verleiding om je aan te sluiten bij een jeugdbende is groot; lid zijn geeft status en macht. Om hen een alternatief te bieden, organiseert Aprosifa schildercurssussen. Het is een ongekend succes! Getalenteerde jongeren kunnen inmiddels met de verkoop van hun schilderijen hun studie betalen. De verkoop van hun kunstwerken vergroot bovendien hun zelfvertrouwen en gevoel van eigenwaarde. Daardoor is de kans dat ze voor een gewelddadige carrière in een bende kiezen nu een stuk kleiner.

In november kreeg ICCO te horen dat de overheidsbijdrage vanaf

2011 werd verlaagd. Dat heeft enorme gevolgen voor partnerorganisaties overal ter wereld. Om de partners te informeren schreven we hen een brief waarin we de situatie uitlegden. Binnen twee dagen ontvingen we een lange brief van Aprosifa. Niet één vol zorgen over hoe het verder moet, maar juist het tegenovergestelde. Ze wilden graag iets terugdoen. Want dat is volgens Aprosifa wat organisaties tot partners maakt: wederkerigheid. Vier jonge kunstenaars hebben samen 25 schilderijen gemaakt en die geschonken aan ICCO en Kerk in Actie. De schilderijen zijn een prima manier om te laten zien hoe mensen in Haïti na de aardbeving hun leven weer oppakken. Aan het einde van de Landelijke Diaconale Dag, om 16.00 uur, worden de mooiste vijf schilderijen geveild door een mystery guest. Alle diakenen zijn uitgenodigd om mee te bieden. Misschien een idee om dit in uw diaconie te bespreken en na te gaan of uw kerkgebouw verrijkt kan worden met

een van deze schilderijen en welk bedrag u daaraan wilt uitgeven? De opbrengst komt ten goede aan het werk van ICCO/Kerk in Actie. De afbeeldingen van de schilderijen staan op www.kerkinactie.nl > Wat doen we? > Noodhulp > Schilderijen uit Haïti.

KIJKTIP: DOCUMENTAIRE OVER GEZINSHUIZEN

Met financiële steun van Kerk in Actie zet de Rudolphstichting zich in voor uithuisgeplaatste jongeren in Nederland. Belangrijk kenmerk van het werk van de Rudolphstichting is al honderd jaar de opvang van deze kinderen in

een gezinshuis. Bent u benieuwd hoe het er aan toe gaat in een gezinshuis? Kijk dan maandagavond 14 november naar de NCRV-documentaire BV Het Gezinshuis. Deze documentaire geeft een uniek beeld van hoe gezinshuisouders

hun huis en hart openstellen voor kinderen die nergens anders meer terecht kunnen. BV Het Gezinshuis: 14 november, Nederland 2 om ongeveer 22.50 uur.

STERK EN SAMEN TEGEN ARMOEDE

Het huidige armoedebeleid is steeds vaker gericht op het doorbreken van afhankelijkheid en het bevorderen van participatie, zelfredzaamheid en eigen kracht van minima. Hoe succesvol is dat beleid? In 2010, het Europese Jaar ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting, heeft het Verwey-Jonker Instituut dat onderzocht in 23 gemeenten. Het instituut nam vooral de samenwerking tussen gemeente en maatschappelijke organisaties (waaronder diaconieën en kerken) onder de

loep en gaf advies om die samenwerking te verbeteren. Uit het onderzoek blijkt dat veel doelgroepen moeilijk te bereiken zijn. De rapportmakers noemen het zorgelijk dat er omtrent werkende armen, dak- en thuislozen en chronisch zieken en gehandicapten weinig wordt samengewerkt op lokaal niveau. Het maatschappelijk middenveld speelt een rol van belang als onmisbare schakel tussen minima enerzijds en beleidsmakers anderzijds. De gemeenten die meededen aan het onderzoek

ondersteunen vaak inkomens boven de grens van 110 procent van het wettelijk minimumloon. Terwijl het kabinet nu juist de lokale overheid wil begrenzen op 110 procent. Het onderzoek dat de titel Sterk en samen tegen armoede heeft, kan gedownload of besteld worden via de website: www.verwey-jonker.nl.

Ambassadeurs van de hoop
een gebed

Laten wij ons gezonden weten
als de handen van de hemel,
die zich vouwen rond de aarde.

Om luiken te openen,
waar uitzicht ontbreekt,

om harten te verwarmen,
waar de kilte toeslaat,

om handen te vullen
van wie beroofd zijn,

om tranen af te wissen
die blijven stromen,

zelfs om te spreken
waar iedereen zwijgt
en wegkijkt.

Laten wij ons geroepen weten
om van elkaar gediend te zijn.
Wat een handvol brood
al niet kan doen...

Sytze de Vries

Sytze de Vries schreef het gebed bij de titel van de
Landelijke Diaconale Dag, 19 november 2011.
Meer hierover: zie pagina 20.